

Jegyzőkönyv.

Fölvétetett a »Szepesi orvos-gyógyszerész egyesület« f. é. október hó 10-én tartott rendes őszi közgyűlése alkalmával.

J E L E N L É V Ő K:

DR. TÁTRAY GERGELY elnök, DR. SZÁSZ ÁGOSTON titkár, DR. LORX SÁNDOR, DR. NEUBAUER LAJOS, DR. BOJÁRSZKY BÉLA, SCHWARTZ SÁNDOR, DR. GÁBRIEL FRIGYES, DR. GUHR MIHÁLY, DR. GREISIGER MIHÁLY, DR. ALEXANDER BÉLA, SZENCZY GÁBOR, DR. SCHARL PÁL, DR. KLEIN ÁRMIN rendes tagok, továbbá WÉBER SAMI, LUDVIG ÁGOST, GRESCH ÁGOST és KLEIN RÓBERT mint vendégek.

1. Elnök a következő beszéddel nyitja meg az ülést:

Mélyen tisztelt közgyűlés!

A Szepesi orvos-gyógyszerész egyesület ma tartja 39-ik rendes évi közgyűlését. Csaknem 4 évtized múlt el, mióta egyesületünk megkezdte tevékenységét. Áttekintve a tagok névjegyzékét azt találjuk, hogy az alapítók közül ma már csak 5 tag él még körünkben, — 4 orvos s 1 gyógyszerész, — de ezen átlapozgatásnál látjuk azt is, hogy az egyesületi tagok száma mily nagy mérvben gyarapodott viszonyítva az első évekhez; tapasztaljuk tehát azt, hogy az egyesület céljai iránti érdeklődés nemcsak hogy nem apadt, de fennáll és növekedett s így biztosítva látjuk az egyesület további fennállását, további fejlődését.

A fiatalabb nemzedék biztosabb alapon folytathatja tudományos működését, bírván az egyesület jelenleg egy gazdag könyvtárral, egy tekintélyes műszertárral, mely tényezők elősegítik a haladást a mindinkább fejlődő orvosi tudományban; — bir az egyesület azonkívül egy 40.000 kor. tőkét kitevő nyugdíjintézettel özvegyeink és árvaink némi istápolására, mely intézet egy további kapcsolatot képez az egyesületi tagok összetartására.

De az egylet keletkezése óta a társadalmi és anyagi viszonyok az orvosi karban igen tetemes változásokon mentek keresztül s sajnos nem az orvosok javára, — mert míg egyrészt a társadalom és főleg az állam folyton új munkát és terhet ró az orvosra, addig másrészt az anyagi ellenérték semmi tekintetben sem felel meg a követelt feláldozó munkának, a társadalom és az állam által folyton hangoztatott humanitás és áldozatkészség és a megtagadott illő jutalmazás: csaknem lehetetlenné teszik a létért való küzdelmet az orvosi pályán.

De ennek dacára, tisztelt kartársak ne csüggedjünk el; — lobogtassuk továbbra is tudományunk iránti odaadásunk és a valódi humanitás zászlaját — de követeljük másrészt komolyan és válllvetve tömörülve és kitartóan az orvosi rendet megillető társadalmi állást és a szenvedő emberiség és a közegészségügy szolgálatában teljesített munkának a minket megillető díjazást is.

Ápoljuk továbbra is magunk között a kollegiális összetartást és maradjunk továbbra is orvosi ethika szilárd alapzatán.

Igy legyen a jelenben és a jövőben is!

Ezennel megnyitom a mai közgyűlést és kérem a titkár urat, szíveskedjék a tavaszi közgyűlés jegyzőkönyvét felolvasni.*

Jelenti, hogy a »Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat« érdemdús első titkárja, Dr. Koller Gyula ez évi július 6-án ünnepelte 50 évi orvosi jubileumát, mely alkalomból őt — tekintve a »Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat«-ban kifejtett hosszú évi tevékenységét, — a szepesi orvos-gyógyszerész egylet nevében szívélyesen üdvözölte.

Helyeslő tudomásul vétetik.

Jelenti továbbá, hogy Dr. Láng József iglói gyakorló orvos, ki 1905-ben egyletünkől kilépett, egy hozzá intézett levél útján egyletünkbe való újbóli föl vételét kéri.

A kérelemnek hely adatik azon megjegyzéssel, miszerint Dr. Láng József az egyesület által szerkesztett »Orvosi rendtartás« betartására figyelmeztetessék.

2. A tavaszi közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése. A jegyzőkönyv egész terjedelmében fölolvastatik és azon megjegyzéssel hitelesítettik, miszerint Dr. Alexander Béla előadása is az évkönyvben közölni fog. A hitelesítéssel Dr. Neubauer Lajos Dr. Klein Ármán biztatnak meg.

3. A jövő 1907. évi költségvetés megállapítása. Dr. Szász Ágoston bemutatja a költségelőirányzat egyes tételeit, melyek

868 K. bevételt és ugyanannyi kiadást tüntetnek fel, — kéri a közgyűlést, hogy miután a pénztárban mintegy 200 K.-nyi többlet mutatkozik, 100 K. »a szepesi orvos-gyógyszerész egyesület özevegyei s árvái részére létesített nyugdíjintézet«-nek adományoztassék annál is inkább, mert az egyesület tetemes összeget a megyei kórházi alapra adományozott, holott közelfekvő, mintegy természetes és méltányos dolog, hogy a maga kebelében megalkotott nyugdíjintézetet támogassa, amit eddig tenni elmulasztott. Dr. Alexander Béla ellenzi ezen adománytételnek az előirányzatba való fölvételét, mert az 1906. évi többlet tényleg a Röntgenkészülékkel való kereset következménye, indítványozza, hogy ezen fölösleg, valamint a jövőben bevételezendő Röntgeni bevételek, mint külön alap kezeltessenek, mely a készülék fentartására, tökéletesbitésére, s egyéb kiadásainak fedezésére fordíttassék. Hosszu vita után Dr. Lorx Sándor mint a nyugdíjintézet elnöke kijelenti, hogy ő a nyugdíjintézet részére kegyadományt el nem fogad s miután egyhangú megállapodásra nincs kilátás, a maga részéről is ellenzi ezen tételnek a megszavazását, mire elnök szavazásra bocsátván a kérdéses tételt,

szavazattöbbséggel határoztatik, hogy a nyugdíjintézetnek szánt 100 K.-nyi tétel a költségelőirányzatból töröltessek, egyébként az előadott költségelőirányzat egész terjedelmében elfogadtatik s a többlet mint pénztári maradvány kezeltessék.

3. Előadások. a) Dr. Lorx Sándor m. t. főorvos előadja »Szepes vármegye közegészségügyi viszonyairól« szóló 1905. évi jelentését.

Igen tisztelt Kar- és Tagtárs Urak!

Mai feladatom Önöknek rövid vázlatot bemutatni a múlt 1905. évi közegészségügyi állapotról.

Hogy a szokványosan és az év minden szakában észleltetni szokott kórokról, azok jellegéről és lefolyásáról tájékoztató jelentést tehessenek, arra hiányzanak nekem a kívánt adatok. A hozzám érkező hivatalos jelentések oly szűk mederben mozognak, hogy egy kidomborított képet nyújthatni lehetlen. Ennélfogva mai rövid jelentésem csak azon tényekre fog szorítkozni, a melyekről kellő tájékoztatást félhavasanként a tisztí orvosok terjesztenek be, t. i. a hevenyfertőző kórokról.

Az elmúlt 1905-diki évben a vármegye területén észlelt és bejelentett heveny feztőző kórokat az 1894. évi 91954. számú orvosi jelentés sorrendjében a következőkép sorolom fel:

1. **Roncsoló toroklob és torokgyík** észleltetett összesen 127 eset. Ezek közül gyógyult $97 = 76.37\%$, meghalt $30 = 23.62\%$. Gyógysavóval kezeltetett 104 eset s e közül gyógyult $89 = 85.58\%$, meghalt $15 = 14.42\%$. Levonva az előbbi 127-ből az utóbbi 104 esetet, marad mint gyógyszeravóval nem kezelt 23, a melyből gyógyult $8 = 34.8\%$, elhalt $15 = 65.2\%$. Valljon e kedvezőbb arány a gyógyszeravónak vagy más körülményeknek tulajdonítandó-e, azt vitatni ez alkalommal nem óhajtom, hisz mindenki levonhatja magának a következtetést.

2. **Vörheny** előfordult 193 eset, ezek közül gyógyult $178 = 92.23\%$, meghalt $15 = 7.77\%$. Ez oly kedvező arány, aminőt nem minden évben kimutathatni, amennyiben a halálozási szám arány nem ritkán a 20% -ot túlhaladja, Külterjedésre nézve volt a legtöbb eset Gnezdán 10, Iglón 10, Gölniczbányán 10, Forbergen 11. Kropachon 12, Nagyszalókon 15, Löcsén 17. A legelső eset bejelentetett Jarembinán, és Forbergen január 11-én

3. **Kanyaró**. A kanyaró esetek száma a múlt évben aránylag elég nagy volt. Bejelentetett összesen 842 eset, a melyből gyógyult $797 = 94.65\%$, meghalt $45 = 5.35\%$. A kanyaró halálozási szám aránya más években $3.5-4\%$. Az első eset bejelentetett Granasztón, január 17-én. 20-nál több megbetegedés fordult elő: Forbaszon 20, Felkán 21, Gnezdán 29, Almáson 46, Szepesváralján 63, Mindszentén 67, Granasztón 72, Sz.-Olasziban 81, Kropachon 73, és Szepesszulinban 93.

4. **Hőkhurut** bejelentetett 104 eset, e közül gyógyult $94 = 90.38\%$, meghalt $10 = 9.62\%$. E heveny fertőző kórnál is a halálozási számarány nagyobb volt. Hogy az előfordult s talán észlelésre is került esetek száma sokkal nagyobb lehetett, ezt ép úgy a kór ragályosságából, mint a nagvközönség kivált e kórnál tanusított nemtörődömségéből lehet következtetetheti.

5. **Hólyagos himlő** egy esetben sem fordult elő, de előfordult 25 esetben bárányhimlő, mely valamennyi gyógyulással végződött.

6. **Hasi hagymáz** megfigyelésre került 202 esetben. Ezek közül gyógyult $167 = 82.67\%$, meghalt $28 = 13.86\%$. Ugy a megbetegedési esetek száma, mint a halálozási szám arány, az előző éveket túlhaladta. A legelső eset előfordult Kropachon, január hó elsején. Tiznél több eset fordult elő: Káposztafalván 11, Menguszfalván 20, Szomolnokon 25, Kropachon 31. Ha az említett községekben a kór keletkezési okat kutatjuk, kétséget sem szenved, hogy valamennyiben az ivóvíz minőségében kell

azt keresnünk. Káposztafalu ivóvizét fertőzött (ganéjlé) kutak szolgálják, Menguszfalu községben egyetlen egy kút sincsen s az ivóvizet a községen keresztül folyó patak szolgáltatja, mely patakba az egyes házakból kifolyó trágyalé ömlik; Szomolnokon az ivóviz művelés alatt álló bányákból kerül ki, s bőrfertőzésnek van kitéve a célszerűtlen ciszternákban, melyekben nem ritkán a házi állatok a legrövidebb úton oltatják el szomszujukat; Krompachon pedig a háziszükségletre szánt vizet bent a városban nagyrészt a Szlovinka patak fertőzött vize szolgáltatja, részint pedig a rossz kutak, míg a gyári kolonián a vízvezeték vízhiányát a Hernád folyóból szivattyúzás útján nyerik. Hogy az ily körülmények közt mily intézkedések elkerülhetetlenek, azt bővebben fejtegetnem alig ha kell.

7. **Kiütéses hagymáz** a mult évben egyetlen egy esetben sem került megfigyelés alá.

8. **Vérhas** bejelentve lett 8 esetben, melyből gyógyult 5 = 62,5, meghalt 3 = 37,5%. Többes (5) megbetegedés e kórban csak Mniseken fordult elő, hová e kóralak valószínűleg az ott nyaraló lengyelek által lett behurcolva.

9. **Cholera** eset nem került észlelésre. A mult ősszel, a mint Önök előtt ismeretes, e kór behurcolása ismét fenyegetett, a mennyiben egy Stolpe nevű községben Berlin tőszomszédságában, állítólag szepesi születésű munkások megbetegedtek e kórban. A megbetegültek lakhelyeik kipuhatolására ki is küldetett Dr. Téry Ödön c. osztálytanácsos s közegészségügyi főfelügyelő. Bejártuk: Mnisek, Granasztó, Littmanova, Nagylipnik, Koronahegy, Nedeczalja, Ujbéla, Trips, Csarnagura, Jurgo és Javorina határ-állomásokat, de Stolpe községben tartózkodott munkásokra nem akadtunk; az utolsó állomáson Javorinán azonban tudomásunkra jutott, hogy a Stolpe községben munkában állottak sem magyarországi, sem szepesi, hanem gácsországi munkások és így re quasi optime gesta, hazatértünk kiki rendes foglalkozásához.

10. **Járványos fültőmirigylob** a mult évben előfordult 79 esetben, mely valamennyi gyógyulással végződött.

11. **Járványos agy-gerincagy-hártyalob** bejelentésre nem került.

12. **Trachoma** az előző 1904. évi december hó 31-ikével megmaradt 45. A mult évben bejelentetett 8, összesen = 53. Ezek közül gyógyult 10, távozott vagy elhalt 4, maradt tehát gyógykezelés alatt 39. E helyen sajnálkozásomnak kell kifejezést adni azon tény fölött, hogy a kivándorlási állomásokon alkal-

mazott orvosok felületesen járnak el, s az úton szerzett nem egy egyszerű köthártya-lobbot trachomának kórjelzik és az illetőt a kivándorlástól visszautasítják.

13. **Gyermekági láz** a múlt évben be lett jelentve 6 eset, mely közül gyógyult $2 = 33\cdot32\%$, elhalt $4 = 66\cdot66\%$.

Ezen utóbbi adatok felsorolása után engedjék meg tisztelt kartárs urak, hogy ez alkalommal egy szerény kérelemmel járuljak önökhöz:

Ugyanis 1902. óta a folyó év végéig a vármegyei kisebb községek számára, részint Eperjesen, részint Miskolczon, összesen 82 alsóbb rendű baba képeztetett ki, a kincstár költségén. Ezen nők a tanterv szerint belső vizsgálatról, valamint minden egyéb szülésznői belső beavatkozástól tartózkodni kötelesek. Tevékenységük tehát csak a köldökzsinór alákötése és lemetzése, a szülő nő tisztántartása és az újszülött ápolására van utalva. Ha egyebet nem tanultak megismertették velük a tisztaság fogalmát, és ha azt akarjuk, hogy ezen fogalmat ne felejtsek el, akkor kötelességünkké válik mindegyikünknek, de kivált a hivatalos orvosoknak, hogy adott alkalommal velük érintkezve, győződjünk meg műszereik, kezük és ruhájuk tisztaságáról és törekedjünk oda, hogy hozzájuk intézett kérdésekkel a megtanultakat felfrissítsük és újból megtanultassuk velük. Netalán tapasztalt mulasztást pedig jelentsék be irgalmatlanul az I-ső fokú közegészséggi hatóságnál.

Okleveles szülésznőink száma ma 85; ezekkel szemben az ellenőrzés szintén felette szükséges. De ezeknél különös felügyelet gyakorlandó az ellenőrzési könyvecskében kimutatott sublimat-pastillák elhasználására, mert tapasztalatom szerint akadnak közöttük olyanok is, a kik a sublimat mérges mivoltát nem is sejtik.

Végre becses tudomásukra hozom még, hogy a múlt évben 5692 elsőoltás és 5281 újraoltás foganatósított.

Kérem rövid jelentésemet tudomásul venni.

Tudomásul vétetik.

b) **Dr. Greisiger Mihály** előadást tart a gánóczi »Hradek« 50.000 év előtti cölöpépítményeiről.

»Volt már szerencsém egy-néhány év előtt a »Szepesi orvosgyógyszerész egyesület« tagjainak helyszínén a gánóczi »Hradek« mésztufájában levő palaeolithicus kulturrétegeket megmutatni, most akarok folytatólag ezen eolithicus és palaeolithicus földvár-ból kiásott és az emberi nem fejlődésére nézve nagyon is érdekes leletekről beszélni.

A gánóczi 23°75' C hőfoku szénsavdús, mészföldes források az oligocénkorszak vége* óta bugyognak ki a föld felületére és itten csökkent légnyomás, lehűtés, szénsavvesztés és vízpárologás folytán rakódik le az ásványvízből majdnem vízszintes rétegekben a fehéres színű, márványkeménységű, érdes felületű, tömött, itt ott likacsos s nehezen elmálló mésztufa. Ugyanis az oligocén korszak vége felé a tátravidéki Flyschréteg oly vastag volt, hogy ez önsúlya miatt besüppedt s ekkor vette fel a Magas Tatra körül levő vidék hullámzatos képét, a melyen a miocén-, pliocén- és pleistocénkorszakok igen keveset változtattak. Ez idő óta bugyognak ki a Flyschrétegekben keletkezett repedésekből a tátravidéki szénsavdús földes hévforrások, melyek a föld felszínére jutva kihűlnek a kötött és félig kötött szénsav elillanása folytán a mészmagnéziasókat lerakódják, a forrás körül levő tárgyakat aztán magukba zárják s a nedves mésztufa megszilárdulva hűen mutatja a beléje jutott tárgyak képét. Falevél és nyersfa, — azaz nem faszén — a levegőtől elzárva felbomlik vízre és szénsavra, mind a kettőt a mész magába szívja és üres hely keletkezik a tárgy helyén, a mely üreg egyszersmind a volt fatárgy negatív képe.

Legősibb és leghatalmasabb lerakódás Gánócson minden bizonnyal a »Hradek« (Váracska), amely körülbelül 150 m. magas és egy 120 hektár kiterjedésű területet föd be. Ezen domb tetején van még egy üstszerű, körülbelül 50 m. mély és 200 m. átmérőjű katlan, vagy medence és onnan származik a német elnevezése: »Kesselberg«.

A »Hradek« rétegzetes szerkezete egy olyan kifejlesztett ernyőhöz hasonlítható, a melynek szövete több rétegből áll és a mely északi karimáján kissé be van nyomva és ezért ottan meredekebb, mint a jobban lejtős déli oldalán. Az excentrikusan fekvő, itt-ott elágazó, helyenkint 10 m. átmérőjű krátere pedig az esernyő nyelének és a rétegek az esernyő szövetének felelnének meg, azaz nem vízszintes telepedésűek, hanem hajlott vízszintesek. A kráterben már az activus tevékenységének nincsen semmi nyoma; ez már az utolsó jégkorszakban megszűnt és a hévvíz lejjebb délkelet felé fekvő pontokban tör ki és hasonló lerakódásokat hoz létre.

A »Hradek« medencéjének alját egy körülbelül 05 m. vastag, sokszögletű fehéres mésztufatörmeléből álló, petrificáló, víztől át nem hatott és össze nem kötött réteg alkotja s e felett

*) Lásd: »Die Geologie des Tatragebirges« von V. Uhlig, Wien 1899.

épp' úgy, mint az egész »Hradek« felszínén egy 0.5 m. usque ad 1.5 m. vastag neolithes-, bronz- és népvándorláskori kulturpizsokból álló humusföldréteg van, a mely szénportól feketés színű és laza, s amelyben sok vad, de legnagyobbbrézst házi állatok csontja, foga, szarva, nagyon sok praehistorikus cserép, neolith- és bronztárgy van.

Ha meggondoljuk, hogy a hegy egészen elkülönítve áll, hogy uszadékföldről itt szó sem lehet, sőt ellenkezőleg — hogy az eső, egyéb légköri csapadék s légáramlatok a képződő hamut s egyéb konyhahulladékot lesodorták — úgy elképzelhető, hogy ily magas földréteg képződéséhez elég hosszú, azaz: sok ezer év kellett, annyiival is inkább, mert a tufa maga csak nehezen mállik, az tehát e földréteget vastagságban nem gyarapította; s hogy ezt az időt mily nagyra kell becsülnünk, az abból élesen kiviláglik, hogy a mostani tükörfürdőben évenként alig 2—3 milliméternyi réteg válik ki.*

A pliocénkorszakban a »Hradek«-dombnak alig volt még nyoma, hanem létezett akkor nagy ásványvízmedence, úgy mint kicsinyben ezt még mai napig Felső-Ruzsbachfürdőben láthatjuk; mert az alsó tufarétegekben előfordul az egyiptomi lótoszvirág — *Nymphaea lotos* — és az a középtenger partján még most is gyakori *Ilex aquifolia* megkövesült levelei. — Az akkori időben már oda érkezett az ősember is és ezen medence szélén letelepedett, fagerendákból kunyhót épített és tüzet rakott. Ez a tűz nem csak vadállatok elriasztására való őrtűzül szolgált, hanem, a mint a tűzhelyeken talált csontszén maradványokból következtetni lehet, az eledelének, a húsnek megsütésére is.

Hogy a vadállatok ellen mennyire kellett védekezni az ősembernek, elgondolható abból is, hogy a 18. században a Tátrában még annyi volt a medve, hogy a pásztorok csak úgy tudták nyájukat megvédeni, hogy éjjel tűzzel rakták körüskörül a nyájtanyát s a még ennek dacára is közeledő medvét és farkast égő fűszkökkel riasztgatták.

Az utolsóelőtti jégkorszak lezajlása és a sok másféle fenyegető veszély és inség az interglaciális korszakbeli ember kulturáját mindég magasabb és magasabb fokra emelték. A »Hradek-szikla« még nem volt annyira magas, hogy ezt földvárnak választhatta meg magának, a honnan a közeledő ellenséges embert,

*) Lásd: »A gánóczi fürdő és ártézi hőforrások vegyi viszonyai.« Scherfel V. Aurél után dr. Daitsch Edétől. A Magyarországi Kárpátgyesület Évkönyve, VIII. évfolyam, 1881.

vagy ragadozó állatot még jókor észrevehette volna. Hát ily módon segített magamagán, hogy a tó vizébe cölöpöket állított fel és ezekre építette faházát, amelybe éjjel, vagy közeledő veszély alkalmával egy félig letört ágakkal ellátott fatörzs segítségével felmászott és ezt a hágcsót maga után szintén felvonta. Ilyen már 50.000 évnél idősebb, 15'0 centiméternyi átmérőjű és 45'0 centiméter hosszú, cseppkövel bevont cölöptörödéket és ilyen szintén 15'0 centiméternyi átmérőjű és 65'0 centiméter hosszú, tűzben kissé elüszkösödött hágcsódarabot találtam megkövesült állapotban a »Hradek« alsó rétegeiben és előmutatom ezeket a t. c. uraknak. Ugyan ebben a rétegben feküdt egy megkövesedett és tölgyfából készült ékalakú fegyver is, amely 13'0 centiméter hosszú és az alján 14×7 centiméter átmérőjű.

Eddig a régészek abban a véleményben voltak, hogy az ember cölöépítményeket csak a neolithkor végétől a vaskorig épített és használt is; mi itten látjuk, hogy az ősember már ezeket az interglaciális korszakban vagy még előbb is feltalálta és építette. A Traján-oszlopon is látunk egy dák cölöépítményt, melyet a rómaiak felgyujtanak. Ugy látszik, hogy a cölöépítés minden időben dívott és tökéletesen soha ki nem halt. Uj-Guineán és sok más ausztráliai szigeten a tengerpart mentén a bennszülöttek még most is némely helyen cölöépítményekben laknak.

Érdekes, hogy a gánóci Hradek alsó rétegeiben az ősember fekvőhelyét kizárólag tölgyfa — *Quercus pendunculata* és *Q. sessiliflora* — rőzsével vagy fűvekkel bélelte ki. Ugyan e rétegekben a tűzhely hamujában talált faszén csak tölgyfából való, hasonlóképen a gerendák maradványai is. Sok esetben rothadásban levő gerendát egy *Dedalea quercina* nevű gomba lepte el; ez a gomba is megkövesedett és bizonyítja, hogy a fadarab tölgyfából való volt.

Feltehetjük, hogy az ősember a rőzsét mindig a legközelebbi erdőből hozta el, a »Hradek« körüli erdő tehát akkor tölgyfából állott és a szepesi klíma körülbelül mediterránklíma volt.

Ilyen sok ezredeken át történt is, hogy földrengések összerázták ezt a sziklavárat is; a keletkezett repedésekbe került sok kultúra piszok és az ember által felhordozott agyag is; mert agyagra szüksége volt a kunyhójában az érdes felületű tufát bekenni. Ilyen petrifikált agyagdarabokban van sok rágcásáló állatnak csontja és foga; tehát az egerek és patkányok már az akkori időben is szerettek tartózkodni az ember lakásán. Kutya és macska még nem volt a háznál és ezért megengedte az ember,

hogy a vízi sikló — *Coluber natrix* — oda csúszhasson és vadászhasson reájuk. Egy ilyen egerező sikló megakadt valahogyan egy sziklarésben és itt mutatom a megkövesedett csontvázát. — Mondhatom, hogy az ősember is szívből — vagy mondjuk úgy mint az eszkimó — májából szerette meg a gyermekét; mert ha hazatért az erdőből, hozott nekiogyorógyümölcsöt is; itt ebben a kőben van egy néhány elszórtogyorószem lenyomata.

Az 50.000 év előtti ember is már hiú volt és sokat adott a külsőjére. Egy sziklaüregeben feltaláltam egy hölgyecskének toiletszékényét; ebben volt sok csigahéj és egy tufából készített dörzskő. Ez a kő 10'0 centiméternyi átmérőjű, majdnem simára lekopott, dupla cseppkőrétanggal bevont korongnak a fele része. Az alsó cseppkőrétagban és alatta van meg szép sárga, piros és fehér festékpornak a nyoma. Még most is sok visszamaradt néptörzs használ ilyen festéket zsírral keverve bőrének bemázolására vagy tatovirozására. E korszak emberének fegyvere és házi szerszáma fa, csont, fog, agancs és a környék patakjából odavitt kovából hasított szilánkokból állott. Itt-ott tördelt élű, formátlan, hegyes, éles, a környéken összeszedett homokkő, serpentin, poprád-virágölgyi rózsakvarc szarúkö és melaphyr, és a Királyhegy és M.-Tátra gneiss-granit ereiben előforduló tejkvarcz található. Az interglacialis ember tudta már azt is, hogy létezik a közönséges kovánál egy alkalmasabb, kagylótörésű kőanyag is, t. i. a tűzkő, a mely a M. Tátrán sehol sem található s a melyet valószínűleg csere útján szerzett be más vidékről, p. o. a Chočról, vagy a selmeczbányai trachitból.

A »Hradek« 7-dik, helyenkint a 8-dik méternyi magasságtól felfelé az ősember fekvőhelyét már nem kizárólagosan tölgyfa, hanem jávor — *Acer*, — szilfa — *Ulmus*, — juhar — *Carpinus*, — éger — *Alnus*, — közönséges és kecske fűz — *Salix*, — zelnice megy — *Prunus Padus*, —ogyoró — *Corylus*, *Rhamnus Frangula*, etc. galyakkal bélelte ki; gyakran használ főveket és mohát is, a melyben igen sok *Vaccinium Vitis Idea* levél és *Acer Campestris* magva van. Még feljebb a »Hradek« tetejéig éger, fűz, nyír — *Betula* — *Pinus silvestris* és *Abies excelsa* DC. ága levele s toboza található. Egy helyen észrevettem egy a *Lycopodium complanatum*-hoz nagyon hasonló, de most már kihalt kryptogámot, én elneveztem: *Lycopodium Gánócense Greisiger*.

A palaeolithek a felső rétegekben hasonlóak az alsó rétegekben találhatókhoz.

A konyhahulladék közt a »Hradek« alsó rétegeiben található **Mammuth** csontja, zápfoga és agyara, **Rhinoceros leptorhynchus**, **Cervus megaceros**, **Cervus elaphus**, var. *Altaiensis*, **Equus** sp.? **Bos** **Bison** *europaens* és **Ursus speleus** csontja, foga, illetőleg agancsa található. Mily tekintélyes állat lehetett akkor egy ilyen **Cervus**, azt elgondolhatjuk abból a levett agancs alsó feléből, mely a »Kárpát Egyesület« muzeumának birtokában van, amely a »Hradek«-ben találtatott, mint a ráragasztott czédula mutatja: »Spender Josef Miglieriny in Gánóczi gef. im Steinbruch am 29/12 1890; amelyen a szem- és középpág közti rész 490 centiméter, a szemág hossza 230 centiméter, a középpág hossza 400 centiméter, a rózsatöve 10×8 centiméter átmérőjű és a középpág feletti letört, hosszúkás elipszist mutató végének kerülete 265 centiméter. A legfiatalabb szarvasféle az őz; e két állattest súlyának különbségét legjobban láthatjuk a fogak közti nagyság különbségében. Itt ott madártollat is lehet találni, ami azt bizonyítja, hogy a gánóczi őslakós ismerte már a szárnyas pecsenyét is.

A felsőbb rétegekben már többségben előfordul a **Cervus Alces** és **C. elaphus** csontja és agancsa; de a tűzhely faszene már puha fenyőfából való. Így jogunk van következtetni, hogy mikor 7—8 méter magas volt e domb, Gánócson hidegebb lett a klíma, a tölgy lassan kipusztult és helyébe jávor-, szilfa-, zelniczemegye-, fűz-, juhar- és égerfából álló őserdő lépett: végtérre a második jégkorszak kezdetén majd kizárólag fenyővel kevert nyírfa erdők voltak. — Igen érdekes, hogy a mésztufa interglaciális és glaciális rétegekben sok kövesedett **Helix**-nemhez tartozó csiga és csak a glaciális rétegekben sok kövesedett **Pupa**-csiga található. A **Helix**-egyének az alsó rétegekben általában véve nagyobbak, mint a felsőkben.

A »Hradek« tehát nem csak a diluviális ember hű kultúr-története, hanem egyszersmind ezen korszak hűen feljegyzett állatok és növények enumerációja és herbariuma; sőt a meteorologus is hasznát veheti, mert pontosabban még mai napon sem jegyezheti fel valaki az éghajlat változásait.

Nagyfontosságú az a tény, hogy az átmenet az interglaciális rétegekből a glaciálisokba nem hirtelen, hanem lassanként történt és hogy az összes diluvialis rétegekben fémnek és cserépnek sehol sincs nyoma!

Mikor már circa 150 méter magas volt a »Hradek«, a hévíz a föld felszíne alatt új utat tört magának DK. felé és körül-

belül 200 lépésnyire egy nagy és több kisebb forrásban bugyogott ki a föld felületére és ottan még mai napig kisebb és nagyobb mésztufadombokat alkot. Amikor ez a katasztrófa beállt, nagy szünet keletkezett a hegy lakói ittartózkodása tekintetében; csak az utolsó jégkorszak lezajlása után jelenik itt meg ismét, a mit a »Hradek« felületén levő hévmészvíz által már nem összeforrasztott kulturréteg bizonyít. Ezen kulturréteg neolitikai, bronzai és cserepei nagyon hasonlítanak a többi tátravidéki földvárakéihez és a köztük levő csontok, fogak és szarvak legnagyobbbrészt házi állatoktól származnak.

A »Hradek« rétegeibe bezárt növényi lenyomatok közül sokat határozott meg az 1880-as években a gráci phytopalaeontologus dr. Ettingshausen Konstantin báró tanár, Scherfel Aurél felkai botanikus gyógyszerész felszólítására. Az 1890-es években hazánkfiá, dr. Staub Móríc foglalkozott e fossilis növények és állatok meghatározásával, a ki először hívta fel a figyelmet a mészrétegekbe bezárt interglaciális kulturrétegekre.

E palaeolithicus rétegek átkutatását Münnich Sándor poprádi tanító folytatta s gyűjtéséből sok szép és érdekes lelet került a »Magyar Kárpátgyesület« muzeumába, a felkai »Tátra« és a budapesti »Nemzeti Muzeumba«. Az újabb időben a fossilis növényeket és állatokat átkutatta és le is irta dr. Pax, a breslaui növénykert főigazgatója, de a kulturrétegek létrehozásában nem vette észre az ember hozzájárulását. Német, osztrák és lengyel turisták sok érdekes leletet kivittek Berlinbe, Breslauba, Krakóba és máshova is. Az én gyűjtésemből egy részt a kolozsvári tud. egyetem ásvány-földtani intézetének küldtem, legnagyobb része azonban még most is privátgyűjteményemben van.

A Kassa—Oderbergi vasút építése, azaz az 1870-es évek óta olasz kőfaragók olyan vehemensül fejtették e sziklákat, hogy e hírneves domb legnagyobb részét szétrombolták s annak most már alig 20-ad része áll fenn. A kifejtett követ mint építő anyagot, jelző oszlopot, vas- és országúti kavicsot és égetett meszet hordták szét különböző vidékre, úgy hogy most már csak egy kis részének sürgős megmentéséről lehet szó.

Még szerencse, hogy a bécsi festőművész az 1880-as években a még teljes épségben levő »Hradeket« a felkai »Tátramuzeum« részére lefestette. Itten előmutatom e képnek fényképét.

Hasonló diluviumkorszakbeli kulturrétegek előfordulnak Felső-Ruzsbatch mésztufájában is.

Előadásom voltaképeni célja nem is más, minthogy felhívjam az érdeklődő köröket, különösen a magas kormány figyelmét, hogy tegyen lépéseket a kultura ősemlékének érdekében és mentse meg ezt a jövőendő számára.«

Az érdekes előadásért elnök köszönetet mond az előadónak.

c) Weber Samu »A szepesi ásványvizek és fürdőhelyek 100 év előtt« címén ismerteti Szepesség 100 év előtti fürdőit.

»A régi görög bölcsésznek, Heraklitnak igazsága van, midőn hangsúlyozta, semmi sem kész a világon, hanem minden lesz és az átváltoztatás elvének van alávetve Ez áll földünk felületét tekintve is. Milyen sok változás van itt folyamatban, ég és föld, a tenger és a szigetek, a hegy és völgy, a folyók, patakok és tavak keretében?!

Nem akarjuk a világegyetemre, hanem szűkebb hazánkra, a Szepességre kiterjeszteni figyelmünket és nézni különösen a víz tekintetében, milyen változáson ment keresztül a föld kérge.

Általában a vízapadás mindenütt észlelhető 50 év alatt a közepes vízmagasság apadt a Rajnánál 20, az Elbénél 15, az Odernél 16, a Visztulánál 43, a Dunánál 46 rajnai hüvelyk mértékben. Ezen apadás hazánkban is észrevehető. Feszty Frigyes mondja: Magyarország egykor oly vízgazdag ország vala, miszerint jelenleg e gazdagságnak csak romjait bírjuk.*

Ilyen állapotot találunk a Szepességen is. Van sok helységben még ma is a rév, hid, patak, seiff, bach, kút, tó, csaj, kélő ér, kifejezés — a nélkül, hogy az illető vidéken a megfelelő nyoma volna. A kráterszerű medencék Felső-Ruzsbachen egykor vízzel voltak megtelve. Eltűntek a halastavak, melyek a várak, a kastélyok, a kolostorok, a városok közelében előfordultak.** Lőcsének több halastava volt, a ribnyicek dülő Hatkócz mellett ily tóra emlékeztet, valamint a pisciana-tó a gnezdai határban. A régi okmányokban előfordul több névtelen mocsártó — palus — p. o. Szepesszombat és Poprád vidékén, Landok és Szepesbela között, Szepes-Nádasd környékén stb. Egy névtelen halastó is fordul elő, quod piscina dicitur a lőcsei járásban. Egész patakok, csermelyek megszűntek lenni, ilyen p. o. Berken csermely (Berben, Werben) említetik IV. Bélának túróczi monostor alapító levelében 1251-ben és ugyan annak

*) Századok. I., 69.

**) Ilyen klastromok nevezetnek: a vörös klastrom, a menedékszírti, Skavnik, Stóla, Daróc, Gölnicbánya, Landok, Keresztfalu, Nagy-Eőr, Richno, Késmárk,

a királynak Késmárk városa számára kiállított 1269-ik évi kiváltságlevelében; ezen patak Leibicz környékén mint a Poprád valamely oldalvize szerepelt. *Bornapotaka*, (*Bornapotoka*) folyó említettik IV. Bélának a jászói prépostság számára kiállított 1255-ik évi okiratában mint Gölnitznek jobboldali mellékvize.

Brunopataka csermelyt említi Bald gróf Chudrum és fiai számára kiállított 1296-ik évi adományos levelében; ezen patak Görgő vidékén a Hernád baloldali vizkörnyékében, az idézett okmány szerint a Lagerába lyukad, mely alatt valószínűleg a körtvélyesi víz értendő. *Byffrichpotoke* említettik IV. Bélának a túróczyi monostor 1251. évi alapító levelében és ugyan annak a királynak Késmárk városa számára adott 1269. évi szabadságlevelében mint a Poprád mellékvize Késmárk és Leibicz vidékén. Olyan eltűnt patak ugyan azon IV. Béla király okmányaiban előforduló *Deduslowpotoke* mint a Poprád jobboldali mellékvize. *Füzespatakát* említi III. Endrének adománylevele Pyrin számára 1293-ban; előfordult a lőcsei járásban, a Hernádoldali vizkörnyékén. Ilyen eltűnt patakok Szepesmegyében a *Gybe* vize, a *Humuny*-k-csermely, »qui vivufus occurrit in Poprat«, a *Jaszemnov*-patak, a havas hegységen ered és a Poprád folyóba szakad. Ilyen eltűnt patakokat a Szepességen még sokkal többet lehetne elősorolni. Alig van község, hol valami viznév ne fordulna elő, a nélkül, hogy a víz maga megvolna. Így p. o. Szepesbélán neveztetik több dülő Seifen, de a megfelelő víz maga már nincsen meg. Egy másik dült hívják der See, de a tó maga már nincsen meg. Scharpanetz és Barlangliget között az út egy része neveztetik Nehrer Brückelchen, de tényleg a hid alatt a pataknak nyoma alig van. A régi okmány 1290. évről, melyet III. Endre a szepesi káptalannak állított ki, megmagyarázza az esetet, midőn mondja, itt volt a Nyrer patak a Poprád baloldali mellékvize Landok és Rókusz közt. Nevét onnan kapta, mert Nehre lakosai szabadságot nyertek favágásra a rókuszi erdőben.*

Nem csak a folyók, patakok, források száma apadt a Szepességen, de az ásványvizek sem oly gyakran fordulnak elő, mint körülbelül 100 év előtt a Szepességen, Thiele és Szepesházy leírása szerint. A vegyelemzésre és az orvosi utmutatásokra nézve az akkori szaktekintélyek működtek közre e műben, mint Scholtz, Lübek, Kitaibel, Krausz, Jósá. Wetsch, Petrovics, Thisterer,

*) Magyarország vízrajza a XIII. század végeig. Irta Dr. Ortway Tivadar, akadémiai tag, kiadja a M. T. Akadémia történelmi bizottsága I. köt. Budapest 1882

Stabler, Fischer, Lenhossék és mások. Az idézett mű a Szepes-
ségen a következő ásványvizeket és fürdőhelyeket sorolja elő.*
De mind ez a könyv német nyelven jelent meg, és az akkori
műkifejezések fordítása nehézségekkel jár, az eredetiség megóvása
céljából szintén németül idézem alphabetikus sorrendben a szepes-
ségi ásványvizeket és fürdőhelyeket, miképen 100 év előtt ösz-
szeirattak. Ide tartoznak:

1. S z. A n d r á s (Säuerling) liegt in der Zipser Gespan-
schaft zur Rechten der Strasse von Leutschau nach Poprád, dem
Dorfe Svábbócz gegenüber, welches auch einen Säuerling hat.
Bestandtheile: 1. Ein starker gährender Mineralgeist. 2. Ein
flüchtiger und leicht zu zerstörender Eisenvitriol. 3. Ackererde.
4. Absorbirende Erde. 5. Eine grössere Menge Bittersalz, dessen
Grund eine etwas alaunartige Erde war. 6. alkalisches Säuer-
lingssalz. Kraft: Dieser Säuerling ist in allen von der übermässigen
Säure erstehenden Krankheiten sehr vortrefflich, wo auch die Um-
stände eine Stärkung erfordern, als: Podagra, Scharlach, im er-
schlafften und faulenden Zahnfleische, wankenden Zähnen, Ge-
schwüren, Mutterbeschwernissen, Bandwurm u. s. w.

2. B a l d ó c z, ein Dorf im Zipser Komitate, eine Viertel-
stunde vom Zipser Kapitel, hat ein schwefel- und kalkhaltiges
Bad und ist mit schönen und bequemen Gebäuden zum Wohnen
und Baden versehen, gehört den gräflich Emanuel Csáky'schen
Erben.

3. B é l a, eine der sechzehn Kronstädte im Zipser Komitate,
mit einem Schwefelbade, das im Jahr 1817 zum Gebrauche ein-
gerichtet worden und kaum 300 Schritte von der Stadt entfernt
ist. Diese Mineralquelle enthält Kalk, Schwefel und etwas Eisen
und soll vorzüglich in podagraischen und gichtartigen Krankheiten
bewährt gefunden sein. Weil von allen Seiten sich Badegäste in
Menge einfinden, so werden die Gebäude zur Unterkunft von Jahr
zu Jahr vermehrt, auch befindet sich daselbst schon ein Tanzsaal
für Gesunde.

4. F i l i c z, Dorf im Zipser Komitate, mit Sauerbrunnen.

5. G á n ó c z (Säuerling). Dieses in Zipsen gelegene Dorf
liegt in einem Thale zwischen Svábbócz, Lucsivna und Poprád,
von Leutschau zur Linken und fast dritthalb Meilen davon.
Grundtheile: 1. Ein Sauerbrunnegeist. 2. Kalkerde. 3. Eisen, wenn

*) Neuester Wegweiser durch Ungarn und allen angrenzenden Ländern mit
einer ausführlichen Beschreibung aller Mineral-Bäder, Gesundbrunnen und Heil-
quellen. Kaschau, 1827. Druck und Verlag von Karl Werfer.

auch etwas zugegen ist, so beträgt es sehr wenig. 4. Bittersalz. Der Gebrauch dieses kalkigen, bittersalzigen Sauerbrunnens, kann in der Säure des Magens und der Gedärme und in den daher entstehenden Krankheiten, da in denen der Harnwege, Wechsel- fieber und dergleichen angerathen werden.

6. Kissó cz, Dorf im Zipser Komitate mit Sauerbrunnen.

7. K r i g h (Säuerling). Dieser hinterliess nach Abdampfung einen Ueberrest von 15 Gran, Kalkerde $8\frac{1}{2}$ Gran, Mineralkali $6\frac{1}{2}$ Gran.

8. Leibicz, eine der sechzehn Kronstädte im Zipser Komitate mit einem Schwefelbade und einem Säuerling.

9. L a n d o k, Dorf in Zipsen unter den Karpathen mit einem Säuerling.

10. Lipnik (Säuerling) im Zipser Komitate. Gab ein Ueberbleibsel von vier Gran, Kalkerde von $1\frac{1}{2}$ und mineralisches Alkali $2\frac{1}{2}$ Gran.

11. Lublau (Bad). Dieses Bad ist eine der wirksamsten Mineralquellen des Königreiches und verdient in Betreff ihrer Heilkraft die nämliche Berühmtheit, als Spaa und Pyrmont. Ist in einem tiefen Thale von allen Seiten mit Tannen- und Fichten-Wäldern umgeben. Vor 50 Jahren war hier nur Wüstenei, jetzt hat es Badekabinen und Wohnzimmer. Das Wasser wird zum Trinken und Baden benützt. Das starke Eisenwasser haben mehrere Aerzte und Chemiker untersucht unter anderen der damalige Komitatsphysikus Jakob Engel mit folgendem Resultate: »Acidulis inelle: 1. Duplicis ordinis spiritum primorem quidem ac potiore vivacissimum mineralem acidum; alterum pui ex equicem spiritus acidi cum alcotiris conflictu exsurgit, pure otterum, gazantem elasticum. 2. Copiotum martis elementum, quod cum fugacissimo illo minerali acido spiritu, speciem vitrioli martis voporosi volatilil constituit. 3. Salem alcalium mineralem delinquescentem. 4. Pancam terram culcaream indolis eamque partim nudam, portim acido ingravidotam. 5. Cimiam acidula hujus prostantiam consistere in singulari illa et nervosa prorsus spirituascentia eti.

Auf Verwendung des weiland Zipser Bischofs Grafen von Révay, ist eine Kapelle im neuen Styl errichtet worden mit der Aufschrift am Eingange: Deo. Herr von Probstner hat das Lublauer Bad käuflich an sich gebracht und viel zur Bequemlichkeit der Gäste angewendet. An Sonn- und Festtagen pflegt sich hier auch die elegante Zipser Welt zu versammeln.

12. Majerka mit einem Schwefelbade und einem Sauerling; es gehört zu Leibicz.

13. Maldur mit einem Sauerling.

14. Mühlenbach mit einem Sauerling.

15. Olysavka $\frac{1}{2}$ Stund von Olaszi, mit einem Sauerbrunnen.

16. Rauschenbach hat ein Kalkbad mit einem schwachen Sauerling. Das Wasser ist im Winter lau und im Sommer kalt. Es hat eine versteinemde Eigenschaft und hat für sich selbst einen von der Natur geschaffenen Kessel gebildet, dessen Tiefe über 2 Klafter und dessen Durchmesser gegen 3 Klafter misst. So wie die Witterung sich ändert, verbreitet das Wasser einen starken schwefeligen Geruch und bei schweren Fusstritten vernimmt man in der Nähe des Brunnens einen Wiederhall, wie aus unterirdischen Höhlungen. Das Wasser ist übrigens klar und ohne Farbe, verliert aber durch das Sieden seine Klarheit und legt ein Toffstein zu Boden. Dieser kalkartige Toffstein ist weiss und sehr durchlöchert wie die Honigfladen. Das Bad wird sowohl von den Polen, als Ungarn sehr besucht. Uebrigens ist das Bad mit Wohnungen und einem Kostgeber versehen.

14. Tátrarakos unter den Karpathen mit einem Sauerbrunnen und einem Vitriolbad.

18. Grossschlagendorf oder Nagyszalók unweit ober Poprád oder Deutschendorf, schon im karpathischen Gebirge und hat einen vortrefflichen Sauerling. Bestandtheile: 1. Ein herrschender, mineralischer saurer Geist. 2. Ein durch diesen aufgelöstes Eisen. 3. Kalkerde. 4. Kochsalz. Die Wirkung dieses edlen morfiatischen Sauerlings ist sehr stärkend in Wähungen des Magens, Erschlaffungen desselben, wie auch das Eingeweide und aller anderen Theile; und ermuntert das Gemüth in hypochondrischen und hysterischen Zuständen.

19. Schmöks, ein Schwefelbad mit einem Sauerling unter den Karpathen.

20. Sivabrada, Kalkbad bei dem Zipser Kapitel, dem es auch gehört, mit einem schwachen Sauerling. An den Rinnen setzt sich hier viel Tuffstein an. Vor Zeiten bewohnte es ein Einsiedler mit einem Barte, der Name dürfte von dem stammen. (Siva Brada = grauer Bart).

21. Smerdsonka, ein starkes Schwefelbad bei dem rothen Kloster am Dunajecz, mit wenig Gelegenheit.

22. Svábócz mit einem Sauerling.

23. Toporc, Sauerling, der ein Ueberbleibsel von $5\frac{1}{2}$ Gran enthält, worunter $3\frac{1}{2}$ Gran Kalkerde und 2 Gran mineralisches Alkali ist.

Ezen kimutatás szerint 100 évvel előbb 5 ásványvizzel több volt a Szepességen, mint ma és pedig Landok, Mühlenbach, Olysovka, Rókusz és Nagy-Szalók községeiben. De a fürdőhelyek számát és azok kényelmét tekintve, óriási a haladás ezen idő alatt. Ruzsbach, Gánóc, Leibiczi és Koronahegyi kénfürdő és Lubló fürdőhelyeken kívül a szerző alig tud még szepességi fürdőt nevezni, holott azokon kívül ma 19 más fürdőhely szerepel, úgymint: Thurzófürdő, Iglófürdő, Csorba, Hági, Weszterlak, Új-Tátrafürdő, Ó-Tátrafürdő, Alsó-Tátrafürdő, Tátra-Lomnicz, Matlárháza, Tátraháza, Barlangliget, Feketehegy, Lucsivna, Huszpark, Virág völgy. Felkai Turistaotthon, Késmárki Itató és Gréb-Park.

Az irodalom szintén a szepesi fürdőhelyek szolgálatába lépett. Eltekintve a napi sajtótól, mely szintén felkarolta a Magas-Tátra fürdő és nyaralótelepeit, Dr. Scherner, Kolbenheyer, Dr. Szontágh, Dr. Posewitz, Dr. Otto, Müller Tátra-kalauzai, valamint a Kárpátgyesület övkönyvei ezer meg ezer példányban terjesztik minden évben a Tátra és fürdőhelyei hírét. A szakirodalom sem maradt vissza a szepesi fürdőhelyek ismertetésében. Scherfel Aurél és Dr. Steiner Antalnak az ásványvizek vegyelemzését köszönhetjük. Dr. Szontágh Miklós különösen a Tátra klimatikus előnyeit ecsetelte Új-Tátrafürdő éghajlata és a tüdőbetegek gyógyításáról című művében; Dr. Fodor Oszkár az összes hazai fürdők és nyaralók ismertetését kiadta, különös tekintettel a Szepességre; Dr. Hammersberg Árpád Tátra-Lomnicz klimatikus és gyógyhelyéről írt; Dr. Chyzer Kornél adott ki egy terjedelmes művet: »Die namhafteren Kurorte und Heilquellen Ungarns und seiner Nebenländer« címen; Dr. Szontágh Ábrahám a délszepességi nyaralókat és hidegvízfürdőket tárgyalta. Azonkívül minden fürdő maga is gondoskodott hogy önleírását közzétegye. Ha még felemlitem, hogy az utóbbi időben a szepesi gyógyszerész és orvos egyesületben megpendített Tátra-szanaszatórium-eszme mindinkább terjed, hódít és méltatásban részesül, akkor röviden jeleztem az irányt, melyben a fürdői élet a Szepességen halad és hivatva van az alpesi vidékek adott példáit utolérni. Hogy az mielőbb történjék, kell hogy a Szepesség és a haza érdekében mindenki közös feladatának tekintse fürdőhelyeink haladását és felvirágoztatását, hogy népesedjék Magas-Tátránk mint Schweiz, Tirol, Styria és más alpesi vidék. A

Magas-Tátra közkincsünk, melynek fejlesztése turisztikai és gyógyászati szempontból mindenki kötelessége, hogy dicső hőseinkről is elmondhatjuk: A Magas-Tátra nem volt, hanem lesz!

Vége Dr. Alexander Béla bemutat egy beteget, ki 1904-ben egy erős pleuritist állott ki, melynek folyamányaként 1905-ben a jobboldali 7-8. borda tájon egy daganat képződött, mely felvágatott s a szúvas bordák kikapartattak, a seb nem gyógyult, miért is 1906-ban bordaresectio végeztetett, a mikor is a 7-ik bordából egy 10 cm. hosszú részlet és a 8-ikból egy kisebb, a bordaporcnál fekvő tuberculoticus gócz távolított el; erre sem gyógyult a seb, miért is föltáratott a jelen volt sipoly s a 8-ik bordának újbóli rescetiója s több a bőrre kiterjedő tuberculoticus gócnak eltávolítása után a seb teljesen záródott; azóta az egyén teljesen ép egészségnek örvend

5. Tisztviselők választása. Elnöklő Dr. Tátray Gergely tisztára nevében is megköszöni az eddigi bizalmat, kéri a közgyűlést, hogy a korelnök elnöklete alatt az alapszabályok 8. §-a értelmében tisztikarát titkos szavazás útján válassza meg. — Dr. Lorx Sándor m. főorvos indítványozza, hogy úgy az elnök, mint a titkár, Dr. Tátray Gergely, illetve Dr. Szász Ágoston személyében közfelkiáltással választassanak meg, mely indítvány egyhangólag elfogadtatott. Dr. Tátray Gergely tisztára nevében is megköszöni az újból nyilvánult bizalmat s főleg tekintettel arra, hogy a jövő tavaszi közgyűlésen az alapszabályok módosítása lesz napirenden, az elnöki tisztet elfogadja, ép Dr. Szász úg Ágoston a titkárit.

6. Indítványok: a) Dr. Lorx Sándor:

Igen tisztelt Közgyűlés!

Mi mindnyájan tudjuk és elismerjük azt, hogy az emberi alkotás tökéletességre nem számíthat, hanem idővel, a szerzett tapasztalatok alapján, módosítást vagy javítást és kiegészítést igényel.

Ma holnap 40 éve lesz annak, hogy a szepesi orvos-gyógyszerész egyesület megalakult. S habár egyesületünk az első években nem is talált oly méltatásra s oly gyámolításra a minőt megérdemelt volna, mégis nagy örömmel, sőt mondhatni nagy büszkeséggel pillanthatunk vissza a múltra, mert egyesületünk kiállotta a tűzpróbát, egyesületünk él, fejlődött és gyarapodott, s remélhetőleg ezentúl is élni és fejlődni fog.

Nem akarok, de nem is lehet szándékom, ez alkalommal

az egyleti ténykedések felől dicsőhymuszokat zengeni, de még kevésbbé szabad az egyletet esetleges hibákért vagy elnézésért mulasztással vádolni. Mi mindnyájan tudjuk azt, hogy egyletünk ténykedései jóval túlhaladták a kezdetet, és ép azért az alapszabályainkban felsorolt határozmányok és intézkedések kiegészítést, módosítást, sőt javítást igényelnek.

Társadalmi állásunk emelése, ethikai viszonyaink fejlesztése és anyagi helyzetünk javítása végett, még 1897-ben egy orvosi rendtartást létesítettünk, mely rendtartásunk egyletünk minden egyes orvostagja által el lett fogadva, és aláírásával megerősítve.

Ha alapszabályaink intézkedéseit az orvosi rendtartással szigorúan összehasonlítjuk, itt-ott bizonyos ellentéteket és össze nem egyeztető eljárást találunk. Mind ezen bajon segítenünk kell, ha azt akarjuk, hogy a bennünket összekötő kapocs felbontatlan legyen, s hogy ez mindnyájunkat összefűzzön egy közös cél elérésének törekvésében.

Indítványozom: hogy úgy alapszabályaink, mint orvosi rendtartásunk, a kor mai követelményeinek megfelelően módosíttassanak! Miután azonban az ily változtatás és módosítás beható tárgyalást, alapos átgondolást és tanulmányozást követel, javaslom, hogy alapszabályaink valamint orvosi rendtartásunk módosítására, egy 7-tagú bizottság küldessék ki azzal, hogy tervezetét a tél folyamán dolgozza ki és terjessze azt élő a május vagy junius havában Iglón tartandó közgyűlésnek, megvitatás és esetleges elfogadás végett.

Az indítvány elfogadtatik és a bizottságba megválasztatnak: Dr. Tátray Gergely, Dr. Lorx Sándor, Dr. Teschler Antal, Dr. Neubauer Lajos, Dr. Ritók János, Dr. Bojársky Béla, Dr. Klein Ármin, Dr. Daitsch Ede és Dr. Szász Ágoston.

b) Dr. Lorx Sándor:

Tisztelt Közgyűlés!

Engedje meg ez alkalommal, hogy becses türelmét még néhány percre igénybe vegyem, és hogy e már is említett indítványt még egy toladékkal kibővítsem! Önök mindnyájan ismerik a vármegye területén létező betegsegélyző pénztárakkal vívott harcot. Mindnyájan tudják, hogy a létért való küzdelem parancsolta a rendtartás egyes határozmányait, de tudják azt is, hogy a rendtartás legsarkatosabb s mintegy vörös fonalként áthúzódó vezérelv, a szabad orvos választás. Ez elv a

szabadelvűségnek, az igazi demokráciának a megnyilatkozása. Sajnos a most készüléfélben levő munkások betegség és balesetre való biztosításáról szóló törvényjavaslat érdekében oly reactionárius hangulat nyilvánult, a mely ez elvet törölni és a multnak feláldozni óhajtja.

Tisztelt Közgyűlés! Ha valaha indokolt volt a tömörülés, az összetartás, indokoltnak találom ezt főleg most, a midőn aligha nem fog határozatni felőlünk, de nélkülünk.

Óhajtandónak és niellözhetlen szükségesnek tartom, hogy a mai közgyűlés mondja ki azt: hogy a szabad orvos választás elvénél megmarad ezentul is, és ezen elv fentartását és megvalósítását lehetőleg elősegíteni fogja és akarja.

E célból felkéri a vármegye területén megválasztott országos képviselők mindegyikét: hogy az országgyűlésen tárgyalás alá kerülő »munkások betegség és balesetre való biztosításáról« szóló törvényjavaslat tárgyalásánál a szabad orvos elve mellett állást foglalni és ezen elv keresztülvitelét elősegíteni szíveskedjenek.

Együttal átiratban értesíti a szepesi orvos-gyógyszerész egyelet az országos orvosi szövetség szepesi fiókszövetségét a hozott határozatról, és fölszólítja, hogy a saját kebelében is, ezen határozatnak érvényt szerezzen.

Ezen indítványt a közgyűlés elfogadja s egyuttal átiratban, illetve jegyzőkönyvi kivonat után értesíti az Országos Orvosszövetség szepesmegyei fiókszövetségét a hozott határozatról, és fölszólítja, hogy a saját kebelében is ezen határozatnak érvényt szerezzen.

7. A tavaszi közgyűlés helyének meghatározása. Tekintettel arra, hogy a jövő közgyűlés igen fontos tárgysorozattal fog birni, kívánatos, hogy olyan helyen tartassék meg, mely a megye központjában fekszik s mely könnyen hozzáférhető. Ezen okoknál fogva a jövő közgyűlés helyéül Igló városa jelöltetett ki

Több tárgy nem lévén, elnök a közgyűlést berekeszti.

K. m. f.

Hitelesítjük:

Dr. Tátray Gergely
e. egyleti elnök.

Dr. Szász Ágoston
egyleti titkár.

Dr. Lorx Sándor